

Vyprovokovat k zamyšlení

Divadelni-noviny.cz, 4.5.2018

Cage v Ostravě!!!

Pro mě trochu sentimentální zážitek, vzpomínka: na podzim roku 1964 vystoupila v ostravském divadle („patřilo“ tehdy Zdeňkovi Nejedlému) Merce Cunningham Dance Company. Hudba Johna Cage byla součástí představení, při němž doslova lezly oči z důlků – skutečnost, že lze i tímto způsobem tančit na scéně byla pro mě dotud nepředstavitelná. Rozhodně byl pro mě tanec revolučnější, než hudba, která zaznívala (podobnou jsem slyšel už před tím na Varšavské jeseni).

Europera 5 nemá ani libreto, natož nějakou partituru, pouze časový a prostorový rastr, na němž probíhají hudební události. FOTO MARTIN POPELÁŘ

Takřka o padesát let později (24. 6. 2012) byla ve stejném divadle (dnes patří Antonínu Dvořákovi, dřívější modré čalounění vystřídalo červené) uvedena Europera 5, pozdní práce Johna Cage z roku 1991. Zahájila první ročník festivalu NODO (New Opera Days Ostrava) neboli DNOO (Dny nové opery Ostrava), další z aktivit Ostravského centra nové hudby vedeného Petrem Kotíkem (letos 70), tentokrát ve spolupráci s Národním divadlem moravskoslezským.

Europera 5 nemá ani libreto, natož nějakou partituru, pouze časový a prostorový rastr, na němž probíhají hudební události, jejichž konkrétní podoba je náhodně zvolená. Předpokládá se, že dva zpěváci si vyberou a přednesou po pěti áriích ze standardního repertoáru, klavírista zvolí výňatky ze šesti různých oper, zazní šest historických nahrávek operních árií a také občas takřka neslyšitelný rozhlasový přijímač, a chvíli je zapnuta i televize bez zvuku. V ostravské verzi vystoupily brazilská sopranistka Martha Herr (provedla už premiéru Cageova díla, což vypovídá o jejím věku) a maďarská mezzosopranistka Katalin Károlyi. Na klavír hrál Alexandr Starý (působí jako korepetitor na umělecké fakultě Ostravské univerzity). O technickou stránku představení (světla, zvuk, gramofon) se starali domácí Radko Orenič, David Konečný a Otakar Mlčoch.

Na scéně, tonoucí v pološeru, není dekorace, ale na odkrytém jevišti jsou různé elementy z fundusu. FOTO MARTIN POPELÁŘ

Absolutní náhodnost výběru znamená rozpojení složek opery, destrukci žánru a negaci tradičních významů. Operní árie, zpívané a capella, nejen občas ztrácejí intonační oporu, ale především významový kontext, daný orchestrální složkou díla. Zpěvačky nevytvářejí žádné dramatické postavy, pouze se pohybují po stanoveném půdorysu a každá si na chvíli nasadí zvířecí masku. Klavírista hraje vybrané úryvky, občas také fragmentárním způsobem (dotýká se kláves velmi symbolicky, takže zaznívají jen některé). Historické nahrávky (přehrávané na prastarém gramofonu Victrola) připomínají mistrovské hlasy dávných hvězd (včetně intonačně dezorientovaného přednesu arie Měsíčku na nebi hlubokém). Televizní záběry bez zvuku nemají žádný viditelný vztah k ostatním složkám.

Vše, co zazní, vystupuje jednak z ticha, jednak z oparu sublimálních indeferentních zvuků rozhlasu.

Na scéně, tonoucí v pološeru, není dekorace, ale na odkrytém jevišti jsou různé elementy z fundusu – v případě ostravského provedení především stojací lampy, jakési bedny a funkční stoly a židle. Také role světla je „negována“: neosvětluje scénu ani účinkující, ale náhodně volené body hlediště nebo jeviště.

Zpěvačky nevytvářejí žádné dramatické postavy, pouze se pohybují po stanoveném půdorysu a každá si na chvíli nasadí zvířecí masku. FOTO MARTIN POPELÁŘ

Europa 5 nabízí divákovi mnoho možností vnímání – některé z nich, jako identifikace árií, nejsou zřejmě skladatelovým záměrem, stejně jako zesměšnění operní produkce. Domnívám se, že jde spíše o to vyprovokovat k zamyšlení nad vysokým stupněm konvencionalizace opery jako žánru i způsobu jejího provozování a vnímání. Cage vlastně realizuje Boulezovu proklamaci „vyhodte operní divadla do vzduchu“, kterou její autor později jako by negoval svým dirigentským podílem na bayreuthském Ringu století.

Nevím, zda publikum, zčásti odborné, zčásti „laické“, které obsadilo přízemí zlatočerveného hlediště, chápalo Cageovo šedesátiminutové dílo jako demonstrativní destrukci dávného evropského žánru, opery. Rozhodně však bylo neobyčejně soustředěné a tleskalo dosti dlouho a nejen zdvořile.

NDMS Ostrava / Divadlo Antonína Dvořáka – John Cage: Euroopera 5. Režie Andrew Culver (New York / Montreal), obsluha gramofonu Otakar Mlčoch, světla Radko Orenič, zvuk David Konečný. Připraveno u příležitosti 100. výročí narození Johna Cage. Česká premiéra 24. června.

Zdroj:

<http://www.divadelni-noviny.cz/vyprovokovat-k-zamysleni-euroopera-5-john-cage-recenze>